

ГОРДАНА ВУКОВИЋ
(Нови Сад)

ЕТНИЦИ ЖЕНСКОГ РОДА У ЕПСКОЈ ПОЕЗИЈИ

У овом раду разматрају се етници за обележавање особа женског пола, прикупљени из обимног корпуса епске народне поезије. Показало се да је њихов број скоро незнатан будући да се нашло само око стотинак оваквих деривата. Када се ради о суфиксалним средствима која су искоришћена за њихово грађење, може се закључити да је и њихов инвентар сиромашан.

Кључне речи: етници женског рода, епска народна поезија, грађење, суфикси.

Приликом прикупљања грађе за истраживање антропонимијске и патронимијске слике у корпусу наше народне епске поезије у ексцерпцији се ишло знатно шире па је том приликом сабран и сав остали онимијски материјал, управо све оно што се пише великим почетним словом. Нешто од ове грађе већ је презентовано у посебним радовима,¹ а за ову прилику одабран је један мањи сегмент — етници у већ поменутом жанровском типу текста. Будући да је и сам прикупљени материјал обиман (што би превазилазило предвиђени обим овога рада), морало се приступити његовој подели па је тако за ову прилику одабран само онај део који се односи на именовање женских особа. Онај преостали, много обимнији део грађе, који се односи на исти начин обележавања мушких лица, остаје да се анализира у некој другој прилици.

Будући да се ради о материјалу који је ексцерпиран из епског поетског текста, лако је претпоставити да етници женског рода, због саме тематике, а и због патријархалног миљеа који се у њему одсликава, неће бити заступљени у већој мери. То потврђује чињеница да се јавило стотинак оваквих деривата, чији се збир, наравно, у неким

¹ в. *Презимена ејских јунака*. — Фолклор у Војводини, књ. 10, Нови Сад, 1999, 32-38; *Религијски оними у ејској народној поезији*. — Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, књ. XL/2, Нови Сад, 1997, 49-58.

случајевима увећава бројем потврда које су забележене у различитим изворима односно у различитим песмама.

Поред презентовања саме грађе која може, чини нам се, бити занимљива за даља истраживања и књижевним историчарима и из које се, поред тога, може добити и увид у инвентар назива овога типа, нас је, пре свега, занимао један посебан аспект — структура етника за идентификацију особа женског пола. Тема, дакако, није нова јер су се њоме већ бавили наши језички стручњаци,² али је она сада обрађена на једном функционално-тематски омеђеном корпусу.

Како овакви називи представљају, у ствари, секундарна образовања према називима за мушки род који су примарни, могло се и очекивати (а то су показала и ранија истраживања других аутора) да ће репертоар суфикса бити прилично сиромашан. Као најпродуктивнији јавља се суфикс *-ка*³ (са 153 потврде и 39 различитих основа уз које се везује), уз који би се могле припојити и суфиксалне комбинације као што су *-анка* (16 потврда уз 11 различитих основа), *-инка* (35 потврда уз само 3 основе) или *-овка/-евка* (7 потврда уз 5 различитих основа).⁴ Затим следи наставак *-киња* (98 потврда уз 36 основа) односно *-иња* (159 потврда уз само 3 основе), док је најслабије заступљен суфикс *-ица* (14 потврда уз 3 основе) односно комбинација *-ињица* (8 потврда уз 5 различитих основа).

Како је већ речено, суфикс *-ка* показао се као најпродуктивнији. Постоји неколико типова основа уз које се он везује. Најчешћи семантички тип представљају имена насеља, код којих се наведени суфикс додаје на готов ојконим⁵ (уз, наравно, уклањање вокалског наставка код малог броја тако формираних назива), на пример: *Будимка*, *Видинка*, *Задарка*, *Канишка*, *Косџурка*, *Котторка*, *Леђанка*, *Мејанка*, *Призренка*, *Сарајка*, *Сења*, *Солунка*, *Удбинка*, *Хливањака*.

² в. П. Скок, *Творба имена сѣановника од имена земаља и обласѣи*. — Језик II, бр. 3, Загреб, 65–68; М. Пешикан, *О грађењу имена сѣановника у односу на имена земаља и месѣа*. — Наш језик, н.с. књ. IX, св. 5–6, Београд, 1958, 196–205; М. Зориѣи, Језик, књ. IV, бр. 5, Б. Марков, Наш језик, н.с. књ. VIII, 151–170. Наравно, овоме треба придодати и упуте које се дају у правописним приручницима, а такође и податке који се наводе у лексикографским радовима.

³ Приликом анализе узиман је у обзир и број потврда, дакле, фреквенција суфикса, али је ипак био пресуднији број основа уз које се дати суфикс јавља, дакле, његова продуктивност, па је поредак одређен управо на основу тог показатеља.

⁴ О оправданости овакве класификације биће речи касније, уз разматрање појединих од наведених суфикса.

⁵ Према нашем сазнању у грађи се појављују искључиво имена градова, већих или мањих, најчешће постојећих и само по изузетку насталих као продукт песничке имагинације, а нема ниједног хомонима.

Исти број основа јавља се када је у питању основа која означава неки макротопоним⁶ или када се ради о националној идентификацији. Међу прве би спадали етници као што су нпр. *Босанка*, *Косовка*,⁷ *Кошарка*, *Приморка*, *Сријемка*, *Црногорка*,⁸ *Цуцка*, а међу друге нпр. *Арайка*, *Арнаутика*, *Бугарка*, *Јеврејка*, *Каурка*,⁹ *Маџарка*, *Прилијка*,¹⁰ *Србка*, *Хрвајка*. Неки од деривата који данас не би били уобичајени јављају се и напоредо са другачијим формама, као нпр. *Маџарка* (7) уз *Маџарица*/*Мађарица* (11), сасвим усамљено *Србка* (1) уз знатно чешће *Српкиња* (22) односно *Српкињица* (1), *Арайка* (5) уз спорадично *Арайкиња* (2), док се поред наведеног *Хрвајка* (1) исто само једном јавља и *Хрвајкиња*, а сасвим изостаје данас уобичајен дериват са суфиксом *-ица*.

Деривате са истим суфиксом али у комбинацији са другим наставцима као што су *-анка*/*-анка*, *-овка*/*-евка* и *-инка* издвојили смо у посебну подгрупу будући да први суфикс у наведеној комбинацији увек фигурира (сам или напоредо са неким другим наставком) уколико је у питању извођење етника за мушки род.

Најпродуктивнији тип биће са суфиксом *-анка*/*-анка*: *Брђанка*, *Будванка*, *Малијанка*, *Пивљанка*, *Сењанка*, *Ситаровлашанка*, *Талијанка*, *Фочанка*. Као што се и на овом малом броју етника да приметити, семантика је разнородна па може означавати градове, планине, регије, племенску или националну припадност. Корелативни називи мушког рода или ће бити оформљени само суфиксом *-ан* или ће се уз њега јављати и *-ин*.

Комбинација *-овка*/*-евка* јавља се ређе од претходне и везује се, сем једног изузетка (*Бишћевка*), само за основе којима се означава национална или регионална припадност: *Бунијевка*, *Московка*,¹¹ *Херцеговка*, *Џидовка*. Етници мушког рода образоваће се суфиксалном комбинацијом *-овац*/*-евац* или, пак, одбацивањем моционог суфикса *-ка*.

⁶ Под макротопонимом подразумевамо називе појединих регија које су у саставу већих територијалних области или држава.

⁷ У нашим лексикографским приручницима наводе се облици *Косовкиња* и *Косовљанка* према мушким етницима *Косовац* и *Косовљанин*.

⁸ У наведеном корпусу овакав облик представља увек регионалну а не националну одредницу.

⁹ Ова, у основи, професионална ознака употребљава се, у ствари, као замена за национално одређење па отуда и њено писање великим почетним словом.

¹⁰ У Правопису из 1960. године даје се *Прилејчанка* према мушким етницима *Прилејац*, *Прилејчанин*.

¹¹ Овде у истом значењу које би данас било означено етником *Рускиња*.

Суфиксална варијанта *-инка* везује се само уз три основе: *Бу(н)гаринка* (2), *Лайинка* (31) и *Шумадинка* (2). Први од наведених облика могуће да је настао из метричких разлога.

Мање је продуктиван суфикс *-киња* (97 потврда уз 35 различитих основа) односно *-иња* (159 потврда уз само 3 основе).

Када је реч о основама, оне се најчешће односе на имена места (*Варайкиња, Задаркиња, Клинкиња, Млејкиња, Мосћаркиња, Новкиња, Печујкиња, Сарајкиња, Сјамболкиња, Хливанкиња*, затим се јављају као ознаке националне (*Арайкиња, Кауркиња/Бауркиња, Лайинкиња, Малјешкиња, Словинкиња, Срјикиња* односно *Вла(х)иња/Влајиња/Лахиња, Гркиња, Туркиња*) или регионална припадност (*Браничевкиња, Кошаркиња, Личкиња, Приморкиња, Славонкиња*), а само једном обележава се припадност племенском устројству (*Цуцкиња*).

Етници за означавање женских особа, изведени суфиксом *-(к)иња*, имају према себи врло разнолике деривате за мушка лица. Један број назива јавља се или са нултим наставком или са *-ин* као, на пример: *Арайкиња/Арай, Арајин, Лайинкиња/Лайин*¹², *Словинкиња/Словин, Срјикиња/Србин, Туркиња/Турчин*, често у мушком роду може алтернирати са *-анин/-'анин* (*Варайкиња/Вараданин*¹³, *Задаркиња/Задранин, Клинкиња/Клињанин, Личкиња/Личанин, Новкиња/Новљанин, Радучкиња/Радучанин*,¹⁴ *Сибинкиња/Сибињанин*) или *-ац* (*Браничевкиња/Браничевац, Кошаркиња/Кошарац*,¹⁵ *Мисиркиња/Мисирац, Мосћаркиња/Мосћарац, Печујкиња/Печујац, Славонкиња/Славонац*), а само у по једном примеру са *-ез* или, данас чешће, са *-'анин* (*Малјешкиња/Малјез, Малјезјанин*) односно са *-лија* (*Сјамболкиња/Сјамболија*).

У нашем материјалу забележени су и етници *Јајачкиња* и *Прозоркиња* који се у нашим лексикографским и правописним приручницима не помињу, а не дају се ни њихови примарни облици за мушки род.

Потврђује се мишљење М. Пешикана¹⁶ да суфикс *-ица* у творби етника више није продуктиван и, штавише, могло би се рећи да је

¹² У нашем се материјалу за мушки род поред облика *Лайин* често јавља и дериват *Лайинин*, што може бити изазвано и разлозима метричке природе.

¹³ У Речнику САНУ поред облика *Вараданин* даје се и *Варадлија*, како је једном забележено и у нашем материјалу, уз (опет само једном) множинску форму *Варађани*.

¹⁴ У Правопису из 1960. године наводе се облици *Радучанин/Радучанка*.

¹⁵ Поред наведеног облика у Речнику САНУ дају се и корелативне форме *Кошаранин/Кошаранка*.

¹⁶ В. наведени рад, стр. 202.

своју продуктивност изгубио још давно, што се може закључити и на основу материјала који се овде даје и који је старији у односу на онај језик који је Вук Карацић одабрао као основицу за будући стандард. Наведени суфикс везује се само за три основе: *Крањица*, *Маџарица* односно једном за фонетизам *Мађарица* и *Шокица* (укупно 14 потврда). Само нешто већи број основа јавља се уколико исти суфикс има деминутивно значење и ту се редовно јавља комбинација суфикса *-иња* и *-ица*: *Гркињица*, *Новкињица*, *Сењињица*, *Српкињица* и *Туркињица* (укупно 8 потврда).

Да етници женског рода нису били у центру пажње епског певача, што је и разумљиво с обзиром на тематику која се у оваквом поетском тексту обрађује, показује њихов мали број који, с друге стране, има као последицу и сужен инвентар суфиксалних средстава па се јављају само три основна суфикса: *-ка*, *-(к)иња* и *-ица*, а такође и њихове комбинације оличене у варијантама *-анка*, *-инка*, *-овка/-евка* и *-ињица*.

Аrapка СНП 2 64, ХНП 2 13, 14д, 64,
ХНП 5 120¹⁷

Аrapкиња ХНП 2 41, 43

Арнаутка СНП 2 67

Бишћевке X 1 23

Босанка Д 157, ХНП 5 211, Н 1 51

Браничевкиње СНП 2 85

Брђанка СНП 3 69, СНП 4 9, 47

Бугаринка Д 158; **Бунгаринка** Д 158

Бугарка СНП 2 56, СНПр 3 45

Будвонка Д 63

Будимка Б 28, СНП 6 38, 43, СНП 7 13,
36в, СНПр 3 7, ХНП 1 55, ХНП 5 200

Бунијевка ХНП 4 41, 48

Бунићкиње ХНП 4 32

Вараткиња ХНП 4 44

Видинка Ш 18

Влаиња СНП 5 418, СНП 6 37, 80, СНП
7 7, 15, СНПр 2 5, ХНП 1 44; **Влаји-**
ња СНПр 2 82;

Влахиња Б 90, 110, ЈМ 29, 38, М 1 13, М
112, 164, МЈ 11, 17, МУ 57, СНП 2 6,
СНП 3 54, 72, СНП 4 33, 34, 41,

СНП 5 687, 712, СНП 6 21, 81, СНП
7 22, 30, СНП 8 18, 59, СНПр 3 14,
15, 48, 50, 64, 66, X 2 40, 42, 46,
ХНП 1 56, 59, 68, ХНП 3 7, ХНП 4
27, ХНП 5 66, ХНП 8 21, ХНП 9 6, Ш
4; **Лахиња** СНП 9 24

Габеланке ХНП 5 188

Гркиња СНП 2 6, М 160, ХНП 5 204,
ЛН 15, Ш 25

Гркињица ХНП 5 204

Дољанке ХНП 8 29

Задарке Д 97

Задаркиња ХНП 3 23

Јајачкиња ХНП 3 14

Јеврејка СНП 2 18, Н 26/3

Канишка X 1 9

Канишкиња Ш 15

Каурка 99, ЛН 8

Кауркиња Б 99, СНПр 3 49, ХНП 1 82;
Бауркиња СНП 5 712

Клинкиња ХНП 4 29

Косовка СНП 2 47, 51, 69, СНПр 2 70

Костурка ХНП 2 46

¹⁷ Ознаке *д* или *в* које се јављају уз бројеве песама значе да се ради о додацима уз поједине песме или о њиховим варијантама.

- Котарка** ХНП 3 10, ХНП 4 43
Котаркиња ХНП 3 19, 21, ХНП 4 27
Которка СНП 7 27
Крањица МЈ 11, 17
Кучевкиње СНП 2 85
Латинка Б 99, Д 158, СНП 2 40, 89, 90, СНП 3 18, СНП 6 55, СНП 7 7, 8, 11, 14, 15, 22, СНП 8 6, СНПр 2 5, 29, СНПр 3 19, 28, 49, М 102, 116, МЈ 9, ХНП 1 44, 70, 82, ХНП 2 14, ХНП 5 211, X 1 21, X 2 42, 71, X 1 63
Латинкиња ХНП 1 56, ХНП 2 14, ХНП 4 47, X 2 54, 60
Леђанка ХНП 1 71, ЈМ 19
Личкиња ХНП 4 28, 32, ХНП 9 24
Малтанка ЈМ 36
Малгешкиња ХНП 4 38
Маџарица СНП 6 13, ХНП 4 29, 35, 36, 48, X 1 27, 45, 57, X 2 60, ЛН 17; **Мађарица** ХНП 4 45
Маџарка СНПр 2 56, М 119, ХНП 4 36, 48, X 1 27, X 2 57, 60
Мејанка Д 172
Мисирка СНП 6 39
Мисиркиње СНПр 2 66
Млеткиња ХНП 1 33, 68, ХНП 2 20
Моравка СНП 4 46
Московке М 167
Мостарка СНПр 3 27, М 5, ХНП 1 61
Мостаркиња Д 167
Новкиња СНП 1 761, 762, СНП 5 656, 663, ХНП 2 16, X 2 61
Новкињица ХНП 2 14
Оршанкиња ХНП 4 47
Печујкиња ХНП 4 45
Пивљанке СНП 4 51
Призренка СНП 2 12
Прилипке ХНП 2 14, 19–21д
Приморка ХНП 4 27
Приморкиња ХНП 4 27, МЖ 13, 76
Прозоркиња ХНП 3 11
Радучкиња ХНП 3 21
Сараевка Б 120; **Сарајевка** СНПр 3 22
Сарајке СНП 6 70, ХНП 2 62, ХНП 5 117
Сарајкиње МЖ 70
Сењанке Д 189, СНП 3 39, СНП 6 10
Сењка МЈ 9
Сењкиња СНПр 3 42, ХНП 9 9, 17, 26, Д 223, X 1 69; **Сењкиње** Б 117, ХНП 9 6 МЖ 45
Сењкињица Д 222
Сибиња Б 8, 21; **Сибиња** 88, ХНП 2 53
Сибињиња Б 8
Скадарка СНП 1 751, СНП 5 711, ЛН 8
Скрадињанке Б 78
Славонкиња ХНП 2 1д
Словинкиња Д 157
Солинка ХНП 5 44, ХНП 9 4
Солунка ЛН 29
Сплиткиња Д 63
Србка М 32
Сријемка СНП 3 10
Српкиња СНП 2 53, 97, СНП 3 18, 26, СНП 4 2, 14, 47, 51, СНП 7 4, 8, 14, 17, СНП 8 71, 73, 74, СНП 9 13, 22, 24, 32, М 7, 54, 116, 147
Српкињица СНПр 2 75
Стамболкиња ХНП 3 1
Старовлашанке СНП 4 62
Талијанке СНП 6 62
Токајка М 91
Трестинке СНП 9 13
Туркиња Б 90, 110, СНП 1 741, СНП 2 57, 66, 72, СНП 3 2, 18, 19, 21, 22, 26, 33, 54, 62, 68, 72, СНП 4 14, 33, 34, СНП 5 701, СНП 6 3в, 67, 69, СНП 7 4, 6–8, 10, 15, 19, 22, 30, 46, 48, СНП 8 6, 36, СНПр 2 17, 81, СНПр 3 8, 27, 29, 34, 37, 47, 49, 54, 55, 61, 65, М 38, 56, 72, 76, 82, 86, 93, 97, 101, 107, 114, 116, 119, 144, 169, СНПр 4 25, 26, ЈМ 13, 14, 17, 22, 24, 27, 29, 35, 38, 40, 44, МЈ 8, 11, ХНП 1 82, ХНП 2 4, ХНП 3 10, 12, 13, 20, ХНП 4 26, 27, 30, 37, 41, 46, 50, 59, ХНП 8 20, ХНП 9 24, X 1 31, X 2 5, 40, 47, 49, 65, 69
Туркињица Д 109, СНП 6 16, СНПр 2 75, ХНП 2 46
Удбинке МЈ 12; **Удбиње** ЈМ 28, МЖ 29

Удвинкиња ХНП 3 23; Удвињкиње ХНП 3 25	Цетинкиња ХНП 3 22, ХНП 4 41; Це- тињкиња ХНП 5 159
Фочанке СНП 3 89, М 5	Црногорка СНП 4 3, 11, СНП 8 3, 15, 50, СНПр 2 91, М 143, 170
Херцеговка СНП 8 9	Цуцка М 143
Хливанкиња ХНП 3 10	Цуцкиња СНП 4 1
Хрватка ХНП 8 5	Џидовка ХНП 2 49, МЈ 3
Хрваткиња ХНП 8 5	Шокица Х 2 59
Цетинка ЕР 100, ХНП 5 86; Цетињка СНП 1 738, ХНП 5 63	Шумадинке СНП 4 40, 46

СПИСАК ИЗВОРА

- ЕР Герхард Геземан, *Ерлангенски рукопис старих српскохрватских народних њесама*. — Београд — Сремски Карловци, 1925.
- Б Богишић, *Народне њесме из старинских, највише приморских записана*. — Београд, 1878.
- П Мирослав Пантић, *Народне њесме у записима XV–XVIII века. Антологија*. — Београд, 1964.
- СНП 1 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига прва у којој су различне женске њесме*. — Беч, 1841 (коришћено издање *Сабрана дела Вука Караџића IV*, Просвета, Београд, 1975).
- СНП 2 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига друга у којој су њесме јуначке најстарије*. — Беч, 1845 (коришћено издање *Сабрана дела Вука Караџића V*, Просвета, Београд, 1988).
- СНП 3 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига трећа у којој су њесме јуначке средњих времена*. — Беч, 1864 (коришћено издање *Сабрана дела Вука Караџића VI*, Просвета, Београд, 1988).
- СНП 4 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига четврта у којој су њесме јуначке новијих времена о војевању за слободу*. — Беч, 1862 (коришћено издање *Сабрана дела Вука Караџића VI*, Просвета, Београд, 1986).
- СНП 5 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига пета у којој су различне женске њесме*. — Државно издање, Београд, 1898.
- СНП 6 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига шеста у којој су њесме јуначке најстарије и средњих времена*. — Државно издање, Београд, 1899.
- СНП 7 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига седма у којој су њесме јуначке средњих времена*. — Државно издање, Београд, 1890.
- СНП 8 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига осма у којој су њесме јуначке средњих времена*. — Државно издање, Београд, 1900.
- СНП 9 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме. Књига осма у којој су њесме јуначке новијих времена*. — Државно издање, Београд, 1902.
- СНПр 1 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме из необјављених рукописа Вука Караџића. Књига прва. Различне женске њесме*. — САНУ, Београд, 1973.

- СНПр 2 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме из необјављених рукописа Вука Караџића*. Књига друга. *Пјесме јуначке најстарије*. — САНУ, Београд, 1974.
- СНПр 3 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме из необјављених рукописа Вука Караџића*. Књига трећа. *Пјесме јуначке средњијех времена*. — САНУ, Београд, 1974.
- СНПр 4 Вук Стеф. Караџић, *Српске народне њесме из необјављених рукописа Вука Караџића*. — Књига четврта. *Пјесме јуначке новијих времена о војевању за слободу*. — САНУ, Београд, 1974.
- М 1 /Симо Милутиновић Сарајлија/, *Пјеванија црногорска и херцеговачка собрана Чубром Чојковићем Црногорцем издана Јосифом Миловучком*. Част прва. — Будим, 1833.
- М /Симо Милутиновић Сарајлија/, *Пјеванија црногорска и херцеговачка собрана Чубром Чојковићем Црногорцем ња и њим издана истим*. — Лајпциг, 1837.
- ЈМ *Народне њесме босанске и херцеговачке*. — Сакупио Иван Фрањо Јукић Бањолучанин и Љуомир Херцеговац (фр. Грга Мартић), Осиек, 1858.
- МЖ М. Живанчевић и В. Недић, *Зборник Маџије Мајжуранића*, *Зборник Матице српске за књижевност и језик*, Нови Сад, 1966, књ. XIV/2, 215–264.
- МЈ Лука Марјановић, *Хрвајске народне њесме шћо се њјевају у горњој Хрвајској крајини и у шурској Хрвајској*. — Свезак I. трошком и тиском А. Јакића, Загреб, 1864.
- МУ Б. М. (Бранко Мушицки), *Српске народне њесме*. — Панчево, 1875.
- Д Олинко Делорко, *Народне њесме ошока Хвара ѡрема зајисима осморице сабирача Маџице хрвајске у девейнаестом сћољећу*. — Сплит, 1976.
- Х 1, Х 2 Коста Херман, *Народне њесме мухамедоваца у Босни и Херцеговини. I-II, 1888/1889* (коришћено издање *Народне њесме Муслимана у Босни и Херцеговини. I-II*, Сарајево, 1976).
- ХНП 1 *Хрвајске народне њесме I*. Сакупила и издала Матица хрватска, *Јуначке њесме I*. — Загреб, 1896.
- ХНП 2 *Хрвајске народне њесме II. Јуначке њесме*. — Загреб, 1897.
- ХНП 3 *Хрвајске народне њесме III. Јуначке њесме*, — Загреб, 1898.
- ХНП 4 *Хрвајске народне њесме IV. Јуначке њесме (мухамедеовске)*. — Загреб, 1899.
- ХНП 5 *Хрвајске народне њесме V. Јуначке њесме*. — Загреб, 1909.
- ХНП 8 *Хрвајске народне њесме VIII. Јуначке њесме (ускочке и хајдучке њесме)*. — Загреб, 1939.
- ХНП 9 *Хрвајске народне њесме IX. Јуначке њесме (хисторијске, крајишке и ускочке њесме)*. — Загреб, 1940.
- Н 1 Григорије А. Николић, *Српске народне њесме*. — књ. I, Нови Сад, 1888.
- Н Григорије В. Николић, *Српске народне њесме из Срема, Лике и Баније*. — Издање Српске књижаре и штампарије браће М. Поповића, 1889.
- ЛН Аноним (Лазар Николић), *Јунаци и јунакиње у српским народним њесмама*. — Нови Сад, 1887/88.
- Ш Маријан Шуњић, *Народне јуначке њесме из Босне и Херцеговине*. — Сарајево, 1925.